

Dagblaðið og trælalógin

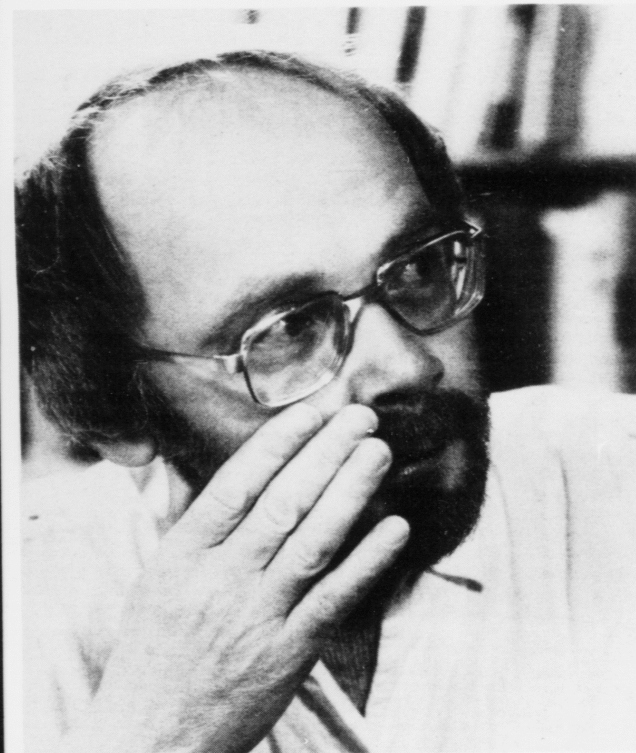
177

Forordning af 21. mai 1777 noktaði fátækum føroyingum at giftast og tók, sum Rasmus á Háskúlanum tekur til, »tey mest sjálvfylgiligu mannarættindi« frá teimum.

Fyri føroyingin, serstakliga sjálvstýrisfólki, hevur henda lóg altíð staðið sum eitt grefligt dømi um tey vesælu og undirbrotligu kor, føroyingar fyri 200 árum síðani máttu lata sær lynda.

Kortini skrivur Dagblaðið í ár, 1987, at lógin var eitt gagnligt tiltak, sett í verk av »ábyrgdarfullum monnum... teimum veikastu... til fyrimums«.

Niðurstøðan er, skrivur Hanus Andreassen í hesi grein, at Dagblaðið og tann partur av Fólkaflakkinum, tað umboðar, hevur slept bæði fólkaræðis- og sjálvstýrishugtakinum.

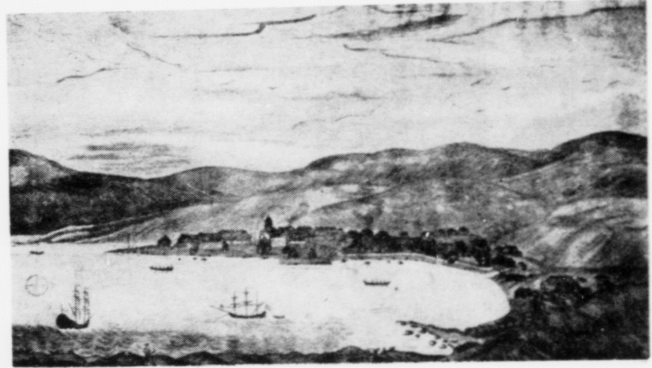

Hanus Andreassen, rithøvundur skivur

Í EINUM UMMÆLI av bókini *Úr søgn og søgu* eftir Eyðun Andreassen nart ummælarin, Óli Breckmann, eitt sindur við Forordning af 21. Maj 1777, sum noktaði fátækum føroyingum at giftast. Viðmerkingarnar hjá blaðstjóranum á Dagblaðnum undraði meg eitt sindur. Lógin frá 1777 ásetti, at føroyingur slapp ikki at giftast, uttan so at hann átti minst eina hálva mørk ella hevði tænt hjá einum bónda í minst fyra ár og fingið gott skoðsmál. Henda lógin hevur altíð verið litið umhildin av føroyingum. Og líka síðan føroyingurin fór at reisa seg aftur, og serstakliga eftir at tjóðskaparrørslan fór at taka seg upp, hevur netupp henda lógin staðið sum ein hin sjónskasti vitnisburðurin um tað vesælasta og ófrælsasta tíðarskeiðið í Føroya

søgu. Hvussu bar tað til, at henda lógin — nevnd trælalógin, tí hon tók tey dýrastu rættindini frá eini fjøld av føroyingum — nú knappliga var hálvøð í einum blað, sum skuldi eittast at hava okkurt slag av sambandi við sjálvstýri og frilyndi? Var okkurt broytt? Og um so var — hvat?

Í hesi grein ætli eg mær at royna at svara hesum spurningi. Min hugsan er tann, at hetta — at ein ófrælsislóg, smoygd niður yvir føroyingin av einum fremmandum koloniveldi, í dag verður róst sum eitt gott tiltak — er tengt at skringingini í Dagblaðnum tey seinastu tólv árin og at tí, at Óli Breckmann nú hevur — at kalla — fult tamarhald á sinum flokki. Eg fari tí at triva í nakrar tættir í hesi skringing. Umframt tað fari eg at kanna eftir,

Tórshavn 1778, eftir C. Rosenmeyer. Um hesa tíðina kom lógin, sum noktaði fátækum føroyingum at giftast. Føroyingur kallaðu hesa lóg »trælalógin«. Í dag verður hon róst í Dagblaðnum sum eitt gagnligt tiltak, sett í verk av »ábyrgdarfullum monnum«

hvorja støðu Dagblaðið og samsvarandi tí Fólkaflakkinum í sinum nýggja breckmanska líki hava til hugtøk sum frilyndi, tjóðskap, fólkaræði og mannarættindi. Og eg fari at biðja lesaran fyrigeva mær, um eg fyribils leggi tað — søguliga sæð — ógvuliga áhuga-verða hjúnarbandsforboðið frá 1777 — til viks. Tað málið verður uppafturtikið seinni.

Rasistiskur málburður

OUVERTURAN HJÁ KOMANDI slóðara Fólkaflaksins á tí føroyska mentapallinum hevði við fyrirbrigðið rasismu at gera. Í svari til eina kritiska viðmerking hjá undirritaða (Tíðindablaðið 23. aug. 1974) tók tað nýggja opið hjá Fólkaflakkinum soleiðis til: »Eg havi sjálvur sæð, at grønlandingar nærum hava yvirtikið Skarv — og sigur tú nú, at blámenn eisini eru farnir at kenna seg vælkomnar ímillum tykkara. Ná, men væl gagnist... ein hópur av toleransu krevst, skal ein kenna seg heima í tí miljonum.« (Dagblaðið 31. august 1974).

Eg hugsi, at mangur lesari gjordist skakkur, tá hann las hesi orðini. Rasismu er óbroytt hin sama, líkamikið hvørjum ættarbolki hon er vend imóti. Eitt álöp á ein blámenn ella ein grønlanding er samstundis eitt álöp á ein jøda. Og hóast alt vóru í 1974 ikki meira enn triati ár liðin, síðan rasistiskur málburður og hugsunarháttur hevði íbirt óhugnaligt fólkaamorð. Skuldi sáðið longu sáast aftur? Og hann, sum hevði slíka hugsan um fremmand fólkaslag, hvussu virdi hann føroyingin? Hann, sum fór á glið so skjótt og so dyggiliga, fór hann nakrantíð at fóta sær aftur?

Sannleikin svanglig kor

TAÐ NÆSTA SUM eg hefti meg við — eftir at Dagblaðið í 1975 hevði fingið nýggjan blaðstjóra og nýggjan ham — var tann — hvussu skal eg málbera meg — »serliga« viðferð, sannleikin fekk í hesum blað. Menniskjað er ein ófullkomin skapningur, og tey flestu munnu ásanna, at fáur sigur sann-

leikan alla tíðina. Kortini hugsi eg, flestu føroyingar í 1975 mundu vera samdir um, at sannleikin var eitt ov týðandi hugtak til at verða vrakað. Hann er, hóast menniskjans lýti og brek, eitt grundstøði í okkara mentan. Hann gongur sum ein hjartatáttur igjøgnum orðatøk, kvæði og søgur. Kortini sást skjótt, at Dagblaðið — tað nýggja — ofta einki samband hevði ella ynskti at hava við sannleikan. Hetta »kaðalslitið« hevur eyðkent skringingina í Dagblaðnum tey seinastu tiggju árin. Blaðstjórin hevur skapt eina á mangan hátt fiktiva verð, har sannleikin verður broyttur, snaraður ella vendur við, so at hann lagar seg eftir ynskjunum, hatrinum og fordómunum hjá blaðstjóranum og skó-sveinum hansara. Í hesi verð ber til at skriva um tíðarritið Brá, at tað er »marxistiskt stríðsrit«. (Brá er ikki — og var ongantíð ætlað at vera — ideologiskt stríðsrit, tað er eitt upp-lýsandi tíðarrit við bókmentaligum, mentunarligum og samfelagsligum innihaldi). Í hesi verð ber til at lýsa sjúkuna AIDS sum eitt fyrirbrigði, ikomið av m.a. javnaðarmanna ávum (AIDS hevur gjørt mest um seg í USA, og hálvonnur millión av amerikanarum hava nú smittuna. Í USA er eingin javnaðarræsla og eingin javnaðarflokkur!). Í hesi verð ber til at illteinkja okkara fræga rithøvund William Heinesen fyri at »renna ørindin fyrí... bøðlarnar í sovjettska eiturkoppa-reiðrinum« (Dagblaðið 22. juni 1983).

Føroyingurin vanæraður

HAR SUM SANNLEIKIN verður virdur sum gólvstóp, verða menniskjuni tað eisini. Og eftir tann rasistiska málburðin og tann avsagda sannleikan kemur — sum triðja hovudsýðykenni hjá tí nýggja Dagblaðnum — tann serliga viðferð, føroyingurin hevur fingið í hesum blað tey seinastu tiggju árin. Óli Breckmann breyt upp úr nýggjum á tann hátt, at hann dró tann ókenda, friðarlíga føroyingin — sum ikki hevði gjørt vart við seg og ikki ynskti at koma í bløðini — fram á blaðsins teigar. Hetta var, í føroyska blaðheiminum, eitt risastórt afturstig. Gamalt